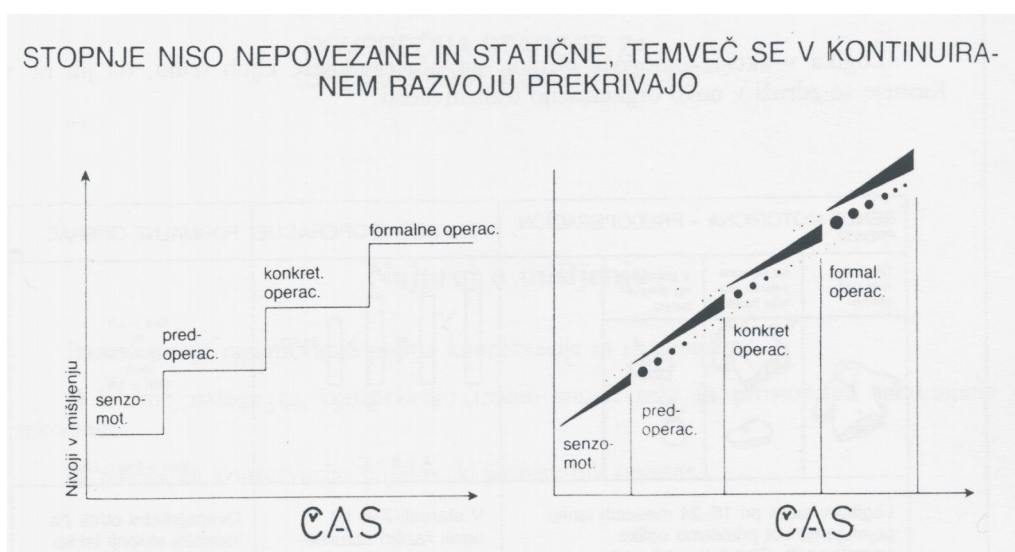

1. vaja: KOGNITIVNI RAZVOJ PO TEORIJI J. PIAGETA

Tabela: Stopnje v intelektualnem razvoju po Piagetu:

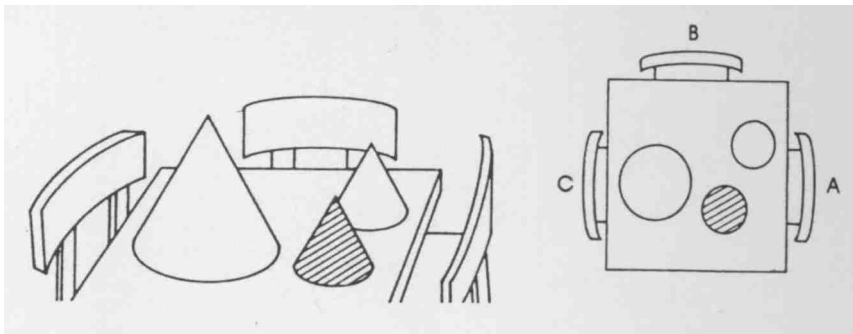
	Stopnja	Starostni razpon	Značilnosti
Pripravljalne, predlogične stopnje	Senzo-motorična	Rojstvo – 2 leti	Usklajevanje fizičnih dejavnosti; predpredstavna in predverbalna stopnja
	Predoperacionalna	2 – 7 let	Sposobnosti predstavljanja dejavnosti preko misli in jezika; predlogična stopnja
Stopnje naprednejšega logičnega mišljenja	Konkretne operacije	7 – 11 let	Logično mišljenje, omejeno na fizično realnost.
	Formalne operacije	11 – 15 let	Logično mišljenje, abstraktno in neomejeno.

Vrstni red razvoja po stopnjah je stalen, hitrost, s katero otrok prehaja z ene stopnje na drugo, pa se od otroka do otroka razlikuje.

1. Egocentričnost

Spodnjo sliko lahko vidite iz 3 različnih položajev A, B in C. Narišite jih!

Otroka postavimo pred položaj A in ga prosimo, da na predloženih risbah izbere tisto, ki ustreza njegovi zaznavi predmetov na modelu. Nato otroka vprašamo, kako bi predmete videl medvedek, ki bi ga posadili na položaj B in C. Pri kateri starosti lahko otrok prepozna slike ali celo nariše spremembo perspektive predmetov?

Predšolskega otroka vprašamo: »Imaš brata?«

Otrok odgovori: »Da.«

Vprašamo: »Ima tvoj brat tudi brata?«

Otrok odgovori: »Ne.«

Opiši značilnost otrokovega mišljenja na pred-operacionalni razvojni stopnji, ki jo prikazujeta zgornja primera (osredotoči se na to, kateri vidik otrok upošteva). Misliš, da se podobna razmišljanja kot v tem obdobju pojavljajo tudi kasneje, npr. v adolescenci? Navedi primer.

2. Centracija in ireverzibilnost

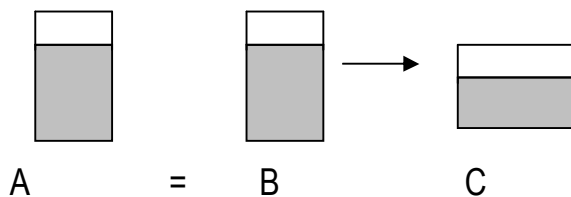
Tri kroglice A, B in C spustimo skozi cev. Če predšolski otrok vidi, da smo spustili v cev kroglice v vrstnem redu ABC, bo pravilno povedal, da bodo prišle na drugi strani iz cevi v istem vrstnem redu, torej ABC. Če pa cev obrnemo v nasprotno smer, bo otrok še vedno trdil, da bo prva kroglica, ki bo zdrknila iz cevi kroglica A, tej pa bosta sledili kroglici B in C. Po večjih poskusih ugotovi, da včasih prvič zdrkne iz cevi kroglica A, drugič C, zato pričakuje, da se bo pokazala kot prva tudi kroglica B.

Na osnovi tega primera ugotovi, česa še ni sposobna otrokova misel na predoperacionalni stopnji razvoja v primerjavi s starejšimi šolskimi otroki, ki v večini primerov dajejo pravilne odgovore!

3. Konzervacija

3.1. Konzervacija tekočine

V dva enaka kozarca (Kozarec A in B) nalijemo enako količino soka. Če se otrok ne strinja, da je količina enaka, sok toliko časa prelivamo iz kozarca v kozarec, da se sporazumemo. Nato prelijemo sok iz kozarca B v kozarec C, ki je nižji in širši. Otroka vprašamo, če je v kozarcu C več, manj ali enako soka kot v kozarcu A.

- Kako odgovori večina predšolskih otrok?
- Kakšne odgovore dajejo na vprašanje "zakaj"?

Iste značilnosti otrokovih razlag odkrijemo, če postopek ponovimo, le da prelijemo sok iz kozarca A v kozarec D, ki je višji in ožji. Otrokov odgovor lahko preverimo z dodatnim vprašanjem:

"Če sedaj spijeva sok vsak iz svojega kozarca, ti iz ko— zarca A in jaz iz kozarca C, bova oba spila enako soka, ali bo kateri od naju spil več ali manj soka? (Kateri?)"

Lahko pa vprašamo: "Si zelo žejen? Iz katerega kozarca bi raje spil sok?"

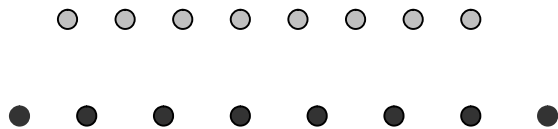
3.2.

Pred otroka razvrstimo 8 zelenih žetonov, ponudimo mu škatlo z rdečimi žetoni in ga prosimo, da položi na mizo toliko rdečih žetonov, kolikor je na mizi zelenih žetonov.

- Katere rešitve lahko pričakujemo za različne starosti?

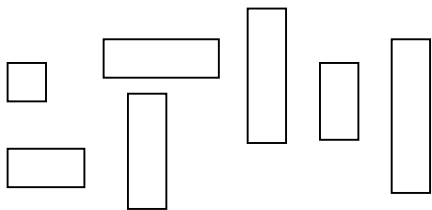
Korespondenco porušimo in razmaknemo rdeče žetone:

Kakšni so odgovori otrok v predoperacionalnem obdobju o količini žetonov v obeh nizih?

4. Seriacija

Od otroka zahtevamo, da sedem različno dolgih ravnil razvrsti po velikosti. Kako nalogo reši otrok v predoperacionalni fazi?

Otrok v fazi konkretnih operacij gradi niz sistematično, pravilno vstavi dodaten element. Kot nam pove samo ime, ima otrok v fazi konkretnih operacij že razvite operacije. Kaj je operacija? Interpretiraj pojem operacije na osnovi zgornjega primera (analiziraj odnos posameznega elementa v nizu z drugimi elementi istega niza)!

5. Razredna inkluzija

Otroku pokažemo košarico z plastičnimi žetoni. 10 žetonov je rdeče barve, 3 žetoni pa so zeleni. Otroku postavimo naslednja vprašanja:

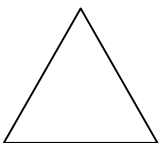
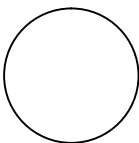

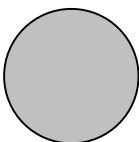

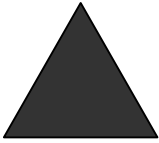

- Iz česa so narejeni žetoni?
- Katerih žetonov je več: rdečih ali zelenih?
- Katerih žetonov je več: rdečih ali plastičnih?

V čem se razlikuje mišljenje otroka na različnih stopnjah razvoja miselnih struktur?

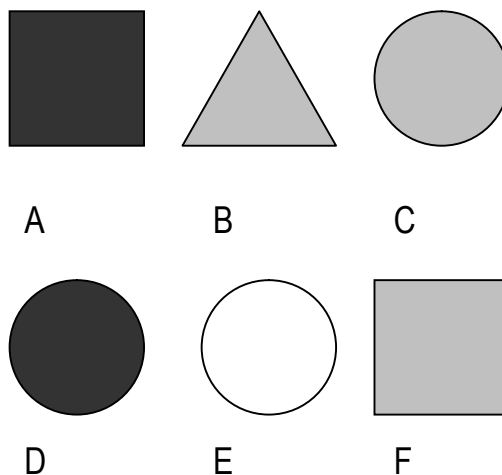
6. Klasifikacija

Konstruirajmo matriko z dvema vhodoma, ki ima dva ali tri izbore. Eno polje pustimo prazno. Skupaj z otrokom razložimo zgradbo matrike. Otrok ugotovi, da se predmeti v vrstah ujemajo po barvi, v stolpičih pa po obliki. Od otroka zahtevamo, da med predloženimi liki na posebnem kartonu izbere tiste, ki manjkajo v matriki.

Matrika:

Odgovori:

- Kakšen lik izbere petletni otrok?

ZNAČILNOSTI PREDSTAVLJANJA V PREDOPERACIONALNI STOPNJI

1. *Pripisovanje večjega pomena zaznavam kot predstavam.*
2. *Simboli predmetov (ime predmeta) so tesno povezani s predmeti samimi.*
3. **Realizem** (subjektivnim pojavom se pripisuje značaj zaznavne objektivne danosti).
4. **Egocentrizem** (lastna perspektiva oziroma vidik je edin možen).
5. **Animizem** (pripisovanje subjektivnih značilnosti objektivnim pojavom).
6. **Finalizem** (pripisovanje pojavom določenega smotra ali težnje k nekemu namenu).
7. **Artificializem** (prepričanje, da je vse v naravi posledica neposredne dejavnosti človeka).

2. vaja: **GOVORNO RAZUMEVANJE IN IZRAŽANJE**

Razvoj govora

Razvoj govora je enak razvoju oblikovanja glasov (glasovnega sistema), ki je vezan na dva vzajemna procesa:

- *proces zaznavanja glasov (razvoj fonetičnega sluha),*
- *proces izgovorjave glasov.*

Fazi razvoja govora:

1. predhodne oblike govora:

- jok (rojstvo – 2. mesec),
- brbljanje in gruljenje (2. – 5. mesec),
- čebljanje in bebljanje (5.,6. – konec 1.leta),
- izgovorjava po govornem vzorcu (konec 1. leta);

2. pravi govor:

- prva beseda (konec 1. leta – leto in pol starosti),
- dvobesedni stavki (leto in pol – dve leti in pol),
- učenje slovničnih pravil, razširjanje besedišča, izpopolnitev sistema fonemov, sestavljanje zapletenih povedi (dve leti in pol – 4. leto),
- usvojitev vse temeljne slovnice in skladnje (4. – 6. leto),
- razširjanje in razvijanje besedišča.

Govorno razumevanje se hitro razvija v obdobju od dveh do šestih let, ko vedno bolj postaja sredstvo višjih oblik spoznavnega funkcioniranja, z manjšim zamikom pa se razvija tudi govorno izražanje in vsi njegovi elementi: besednjak, struktura, vsebina.

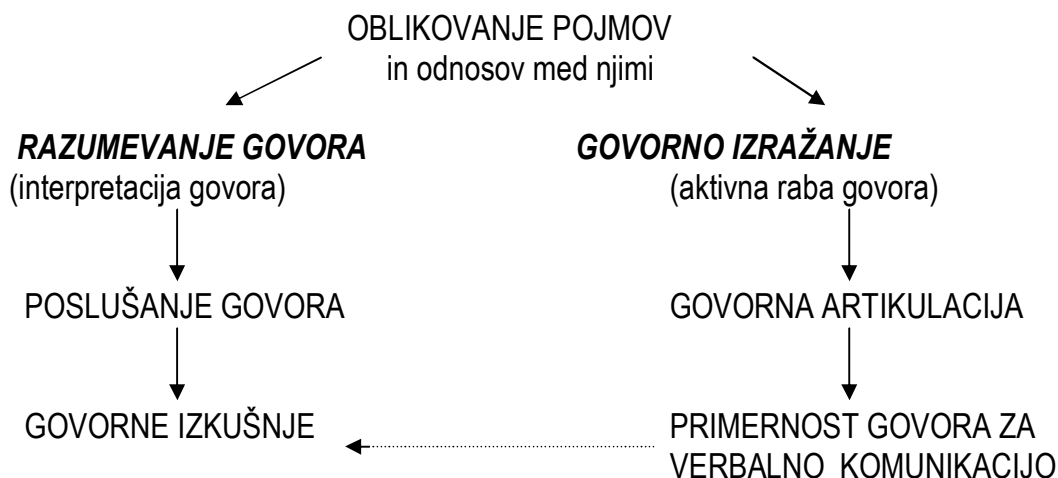
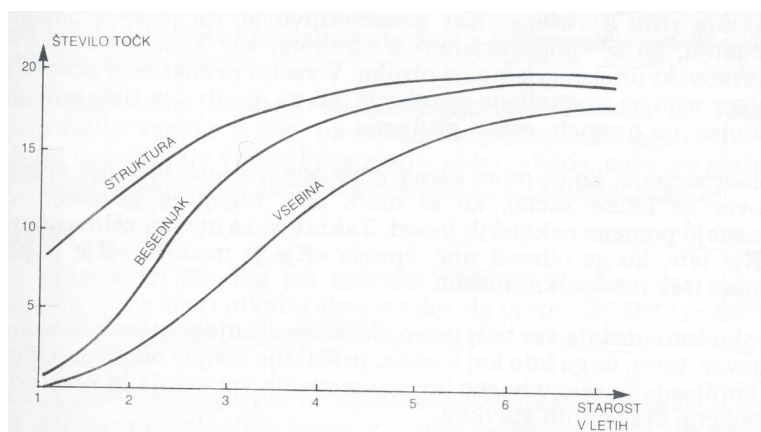

Tabela: *MODEL VERBALNEGA KOMUNICIRANJA (REYNELLOVA, 1969)*

Tri komponente govornega izražanja (po Reynellovi, 1969):

1. **STRUKTURA** (besede in odnosi med njimi):
 - uporaba posameznih besed (agramatičen stavek),
 - sestavljanje besed – povedi;
2. **BESEDNJAK** (število besed, ki jih otrok obvlada):
 - pasivni / aktivni besedni zaklad, besedišče;
3. **VSEBINA** (zaključena pripoved; način predstavitve neke situacije ali misli drugemu – kar je povedano, je smiselno, drugi razumejo).

Slika: *Tri komponente govornega izražanja (J. Reynell(1969): Reynell Developmental Language Scale)*

3. vaja: **OTROŠKA RISBA – OTROKOVO LIKOVNO IZRAŽANJE**

Risanje oziroma likovno izražanje predstavlja otroku pomembno obliko dejavnosti in ustvarjalnosti. Je njegov način komunikacije s svetom in izraža njegovo razumevanje sveta.

Komponente preučevanja otroškega likovnega izražanja:

- sposobnosti zaznavanja,
- razvitost finih ročnih spretnosti,
- socialno doživljanje,
- emocionalno doživljanje,
- ustvarjalnost.

Razvoj likovnega izražanja - otroške risbe

1. ČEČKANJE (med 1. in 2. letom): Gibalne sledi ali motorične igre (*stopnja predhodnega čečkanja*). Navidez samo sebi namen, igra vaje s pridobivanjem gibalnih izkušenj (kinestetična risba). Podfazi:

1.1. Čečkanje je še negotova, nesimetrično izpeljana črta (naključne, raznovrstne oblike, ki lahko segajo preko risalne površine);

1.2. Čečkanje je že motorično shematizirano (napredek v zanesljivosti potez, ritmičnosti in usmerjenosti k neki obliki).

2. SIMBOLIČNA RISBA: Podfazi:

2.1. Predshematska – intelektualni realizem (2.,3. – 5.,6. leto): Otrok odkrije podobnost med svojimi čečkarijami in kakšnim predmetom – poimenovanje risbe; značilna po naključju dosežena risba (obdobje naključnega ujemanja s predmetom), izražanje svojih izkušenj s svetom (ni realističen svet, ampak svet kot ga sam pozna – rentgensko risanje); težave s prostorom, egocentrizem; najraje riše ljudi in živali; vnašanje različnih barv.

2.2. Shematska – vizualni realizem (6. – 9. leto): Izpopolnjevanje risbe, ki je v osnovi še vedno na simbolni ravni, vendar predmeti natančnejši, domišljije vedno manj – otroku je v oporo percepcija (*prehod k realistični stopnji risanja*); upad egocentrizma – važno dogajanje okoli njega, pojavi se dinamizem, gibanje (ne več zgolj statični elementi, ampak dogajanje; časovno – risanje v obliki stripa), delno upoštevanje perspektive in tretje dimenzije prostora; kritično vrednotenje lastnih risb.

3. REALISTIČNA RISBA (okoli 10. leta): Vsak del risbe ima svoj pomen, dovršenost in zaključenost (posledica otrokovega analitičnega opazovanja in njegovih mislenih zmožnosti – pričetek formalno-logičnih operacij); do izraza pride perspektiva, tretja dimenzija (risbe dobijo globino).

Risanje človeka

Rouma (1913): stadiji risanja človeške figure:

1. Preliminarni stadij

1. Otrok prilagaja roko instrumentu (svinčnik, papir),
2. Otrok poimenuje inkohrente linije, ki jih je narisal,
3. Otrok pove vnaprej, kaj bo narisal,
4. Otrok opazi naključno podobnost med narisanimi linijami in resničnim objektom.

2. Evolucija reprezentacije figure človeka

1. Prvi poskusi reprezentacije podobne preliminarnem stadiju,
2. Stadij žabjega paglavca (glavonožec),
3. Tranzicionalni stadij,
4. Popolna reprezentacija človeka »od spredaj«,
5. Vmesni stadij med sliko od spredaj in »en face«,
6. »En face« (risba človeka s profila).

Risanje človeka:

1. najprej glavonožec (okoli 3. leta),
2. označevanje oči (4. leto),
3. izdelan trup, popoln obraz, okončine (5., 6. leto),
4. izrisane okončine in druge podrobnosti - prsti, mimika, oblačila,... (7. leto).

Dinamika človeka:

1. sprva ponazorjena s predmetom v roki,
2. spreminjanje pozicije, lege nog,
3. spreminjanje pozicije rok, ramen (nagib, deloma nagib telesa),
4. sprememba v samem nagibu telesa.

Oblačenje golega človeka:

1. faza čečkanja (najnižja, pri glavonožcu),
2. faza oblačenja po liniji (z odebelitvijo osnovnih linij – pogosto pojav potemnjevanja – barvanja),
3. oblačenje čez figuro – rentgensko risanje.

4. vaja: **MORALNI RAZVOJ**

KOHLBERGOVI NIVOJI MORALNEGA RAZVOJA

I. PREKONVENČIONALNI (PREDOGOVORNI) ali PREMORALNI:

Pomebni so zunanji, absolutni kriteriji in zunanji nadzor dejanj (avtoriteta).

1. stopnja: Usmeritev k poslušnosti in strahu pred kaznijo:

Egocentričnost (ne razlikuje med svojimi potrebami in interesi drugih ljudi). Dobro ali slabo naravo dejanja določa fizična posledica dejanja. Pravil se držimo zato, da se izognemo kazni in ustrezemo avtoriteti (zaradi njene moči).

»Ni prav, da krademo, ker nas lahko ujamejo in zaprejo.«

2. stopnja: Instrumentalno relativistična usmeritev:

Posameznik že spozna, da ima vsak človek lastne interese in potrebe, ki so velikokrat v spornem odnosu z interesi drugih ljudi. Pravilno dejanje je tisto, ki zadovoljuje posameznikove potrebe in občasno tudi potrebe drugih (poštena izmenjava).

»Svoje igrače moraš deliti z drugimi, da jih bodo potem tudi drugi s teboj.«

II. KONVENČIONALNI ali DOGOVORNI:

Pomembne norme in pričakovanja skupine in dogovori v družbi (notranja motivacija in zunanji nadzor).

3. stopnja: Medosebna usklajenost – usmeritev pridna deklica, priden deček:

Posamezniku postanejo pomembni medosebni odnosi. Poudarek je na podrejanju skupinskim normam, moralno vedenje je tisto, ki drugim ugaja, koristi ali ga hvalijo. Upoštevanje posameznikovega namena.

»Narobe je, če prepisujem, ker bo učitelj besen name, če bom to naredila.«

4. stopnja: Usmeritev k zakonitosti in redu:

Prevladuje orientacija k avtoriteti, spoštovanje avtoritete, postavljenih pravil in prizadevanje za ohranitev teh pravil. Moralno je tisto, kar družba pojmuje in sprejema kot pravilno in dobro ne glede na okoliščine. Spoštovanje zakonov.

»Napačno je kršiti zakon, tudi če imaš prav. Kam pa bi prišli, če bi vsak delal po svoje?«

III. POSTKONVENČIONALNI (POSTDOGOVORNI) ali AVTONOMNI:

Posamezni socialni ali pravni dogovori so relativni, pomembna so notranja univerzalna etična načela (notranja motivacija in notranji nadzor).

5. stopnja: Usmeritev k socialnemu dogovoru:

Kaj je dobro ali slabo je odvisno od socialnega dogovora, prav tako so lahko nekateri moralni in legalni pogledi v medsebojnem nasprotju. Z upoštevanjem demokratičnega dogovarjanja in spoštovanja individualnih pravic je možno pravila spremeniti. Prizadevanje za spremembe in ustvarjanje zakonov.

»Preučimo ponovno ta zakon, oglejmo si ponovno, ali je ustrezen.«

6. stopnja: Usmeritev k univerzalnim etičnim načelom:

Pomembni so lastni etični principi. Le-ti so izgrajeni na podlagi nepisanih univerzalnih etičnih načel spoštovanja človekovega življenja, enakopravnosti ljudi različnih spolov in ras...

»Sem proti sodelovanju pri določeni dejavnosti (npr. ubijanju, ponarejanju ...), ker je proti mojim etičnim načelom in zato pri tem ne bom sodeloval, čeprav mi je ukazano.«